

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

**ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΩΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ
ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ**

Δράση 4/2012, 22 Ιανουαρίου 2013

*Προϊστάμενος: Άριστος Τσιάρτας
Ερευνών Λειτουργός: Νάσια Διονυσίου*

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Ανάληψη δράσης για ενίσχυση της προστασίας των γυναικών από την ενδοοικογενειακή βία

1. Το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών δεν είναι καινούργιο. Ειδικότερα, η άσκηση βίας εναντίον γυναικών, ανεξάρτητα από το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνεται, συνιστά ένα από τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, που χρήζουν άμεσης, σοβαρής και ουσιαστικής παρέμβασης. Ιδιαίτερα, μάλιστα, η περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών τείνει να λάβει ανησυχητικές διαστάσεις αφού σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μεγάλο «σκοτεινό αριθμό» βίας κατά των γυναικών, και να αντιμετωπίζεται ως ενδοοικογενειακή υπόθεση που ενσταλάζει στις γυναίκες συναισθήματα φόβου, ντροπής και ενοχής για την εκδήλωσή του.
2. Ενόψει της σοβαρότητας του θέματος και με βάση τις διευρυμένες αρμοδιότητες που έχουν ανατεθεί στον Επίτροπο Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για σεβασμό, προστασία και προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο, και συγκεκριμένα δυνάμει της παραγράφου (i), εδαφίου (δ), άρθρου 5 των περί Επιτρόπου Διοικήσεως Νόμων του 1991 έως 2011, αποφάσισα να προχωρήσω σε Τοποθέτηση σε σχέση με τον τρόπο που νομοθετικά, θεσμικά και πρακτικά αντιμετωπίζεται στην Κύπρο το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας εναντίον των γυναικών.
3. Έναυσμα για τη διεξαγωγή της σχετικής έρευνας αποτέλεσε κυρίως το γεγονός ότι αριθμός γυναικών που αποστίνονταν στο γραφείο μου υποβάλλοντας παράπονο έθεταν υπόψη μου, ανάμεσα σ' άλλα, ότι υφίσταντο βία από τους συζύγους ή συντρόφους τους, χωρίς, όμως, να προχωρούν σε σχετική καταγγελία ή αναφορά εξαιτίας διάφορων λόγων. Ιδιαίτερη αφορμή, ωστόσο, για την εμπλοκή του Γραφείου μου σε αυτό το θέμα αποτέλεσε η τραγική δολοφονία, στις 12 Δεκεμβρίου 2011, της εγκυμονούσας Τζούλιας Οπορόκ και της τρίχρονης κόρης της από το σύντροφό της, η οποία, όπως διαφάνηκε, ήταν η κατάληξη ενός ιστορικού βίας εναντίον των θυμάτων, η οποία δεν αντιμετωπίστηκε από το αρμόδιο κράτος ποτέ.
4. Η έρευνα είχε ως κύριο στόχο να προσδιορίσει σημαντικές παραμέτρους του προβλήματος και να αναδείξει τυχόν ανεπάρκειες και ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης των περιστατικών ενδοοικογενειακής έμφυλης βίας, που ενδεχομένως καθιστούν, είτε την προστασία των θυμάτων, είτε την καταπολέμηση του ίδιου του φαινομένου, μέσω της πρόληψης, αλλά και της τιμωρίας των θυτών, ανεπαρκή, αναποτελεσματική και τελικά ανεπιτυχή.

5. Στα πλαίσια της έρευνας που διεξάχθηκε και η οποία διήρκησε περίπου εννιά μήνες, το Γραφείο μου είχε επαφές τόσο με ΜΚΟ, οι οποίες δραστηριοποιούνται ενεργά στο θέμα της μελέτης και πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και της παροχής συμβουλευτικών ή υποστηρικτικών υπηρεσιών στα θύματα βίας ή σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού ευρύτερα. Συγκεκριμένα, έγιναν συναντήσεις και λήφθηκαν οι θέσεις και οι απόψεις του Συνδέσμου Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Βίας στην Οικογένεια (ΣΠΑΒΟ), του Μεσογειακού Ινστιτούτου Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS), της Κίνησης για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό (ΚΙΣΑ) και της Κίνησης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων Προσώπων με Ψυχική Ασθένεια (ΚΠΔΠΨΑ). Απόψεις αντηλλάγησαν, επίσης, με τη Γενική Γραμματέα του Εθνικού Μηχανισμού για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, με την αρμόδια Λειτουργό της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, με τον επικεφαλής του Γραφείου για Βία στην Οικογένεια και Κακοποίηση Ανηλίκων της Αστυνομίας και με εκπροσώπους των Υπουργείων Υγείας και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
6. Επιπρόσθετα, στις 8 Νοεμβρίου 2012, μαζί με Λειτουργό του Γραφείου μου συμμετείχαμε στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με θέμα την «Καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση», ενώ στις 4 Δεκεμβρίου 2012, Λειτουργός του Γραφείου μου παρέστη στην παρουσίαση των ευρημάτων της πρώτης παγκύπριας έρευνας της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια με θέμα: «Βία ενάντια στη γυναίκα στην κυπριακή οικογένεια».
7. Παράλληλα, μελετήθηκε το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο, και συγκεκριμένα ο περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος, σε συνδυασμό με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2013), το Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια, καθώς και όλα τα στατιστικά δεδομένα που έχουν επισήμως καταγραφεί έως τώρα από τις διάφορες εμπλεκόμενες κρατικές αρχές ή μη κυβερνητικές οργανώσεις. Εξετάστηκε, επίσης, το διεθνές και ευρωπαϊκό περίγραμμα σε σχέση με τις υποχρεώσεις που έχει ένα κράτος για το χειρισμό της έμφυλης βίας που εκδηλώνεται σε οικογενειακού τύπου σχέσεις, με ιδιαίτερη έμφαση στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αποτροπή και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της οικογενειακής βίας του 2011 (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) η οποία δεν έχει ακόμη υπογραφεί από την Κυπριακή Δημοκρατία.

II. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η βία ως μορφή διάκρισης εναντίον των γυναικών και το δικαίωμα σε προστασία

i. Γενικές αρχές σε σχέση με την υποχρέωση του κράτους για αντιμετώπιση της βίας εναντίον των γυναικών

8. Όπως πολύ γλαφυρά σημειώνει¹ ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Nils Muižnieks, σε ολόκληρο τον κόσμο – και πράγματι και σε ολόκληρη την Ευρώπη – οι γυναίκες κακοποιούνται και απειλούνται. Η ενδοοικογενειακή, δε, βία είναι η πιο συνηθισμένη μορφή βίας κατά των γυναικών, και συμβαίνει σε όλες τις χώρες και σε όλες τις κοινωνίες ανεξάρτητα από την οικονομική κατάσταση, τη θρησκεία ή τον πολιτισμό τους. Σύμφωνα με τον Επίτροπο, υπολογίζεται ότι περίπου το ένα πέμπτο (1/5) με ένα τέταρτο (1/4) των γυναικών των σαράντα επτά (47) κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν βιώσει σωματική βία τουλάχιστον μία φορά κατά την ενήλικη ζωή τους και περισσότερο από το ένα δέκατο (1/10) σεξουαλική βία, με την πλειοψηφία των πράξεων αυτών να έχουν διενεργηθεί από άντρες που βρίσκονται στο στενό κοινωνικό περιβάλλον των γυναικών, και κυρίως από συντρόφους ή πρώην συντρόφους τους. Κάθε χρόνο, αναφέρει ο Επίτροπος, στα είκοσι επτά (27) κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης 3,500 γυναίκες πεθαίνουν, εξαιτίας βίας που τους ασκείται από τους συντρόφους τους.
9. Εξαιτίας, συνεπώς, της έντασης και της έκτασης που λαμβάνει το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και παρότι η βία που ασκείται εναντίον ανδρών ή παιδιών είναι μια εξίσου τραυματική εμπειρία, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην υποχρέωση των κρατών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη βία αυτού του τύπου. Ήδη από το 1995, στην ιστορική Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ για τις Γυναίκες, που οδήγησε στην υιοθέτηση της Πλατφόρμας Δράσης και της Διακήρυξης του Πεκίνο, η «βία κατά των γυναικών» ορίστηκε ως «κάθε πράξη βίας βασισμένη στο φύλο, η οποία προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων απειλών πραγματοποίησης τέτοιων πράξεων, εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή». Στις μορφές που μπορεί να λάβει η βία κατά των γυναικών περιλήφθηκε και «η σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βία που συμβαίνει εντός της οικογένειας».

¹ Σχόλιο με τίτλο: “States should do more to protect women from violence”, ημερομηνίας 9 Οκτωβρίου 2012.

10. Παράλληλα, διατυπώθηκε η θέση ότι η βία κατά των γυναικών «αποτελεί εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών» και ο τομέας αυτός αναγνωρίστηκε ως ένας από τους κυριότερους, στους οποίους απαιτείτο η ανάληψη επείγουσας δράσης, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ισότητας των φύλων. Επιβεβαιώθηκε, συνεπώς, η θέση που είχε νωρίτερα εκφράσει η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων εις βάρος των Γυναικών², ότι η βία κατά των γυναικών, στη δημόσια ή την ιδιωτική σφαίρα, συμπεριλαμβανομένης και της ενδοοικογενειακής βίας, συνιστά «βία με βάση το φύλο» και, άρα, διάκριση λόγω φύλου. Επιπρόσθετα, έχει καταστεί σαφές ότι η έμφυλη βία παραβιάζει, βλάπτει ή μηδενίζει την απόλαυση από τις γυναίκες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών τους, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων στη ζωή, την ασφάλεια, την ελευθερία, την αξιοπρέπεια και τη φυσική και συναισθηματική ακεραιότητα³, ενώ έχει, συγχρόνως, αντίκτυπο στην κοινωνία ευρύτερα, αφού αποτελεί εμπόδιο στην ενεργή κοινωνική συμμετοχή της γυναίκας⁴.
11. Η ευθύνη του κράτους για αντιμετώπιση της βίας εναντίον των γυναικών αναλύεται και κωδικοποιείται στην υποχρέωσή του να καταβάλλει τη δέουσα επιμέλεια για αποτροπή πράξεων βίας, για προστασία των θυμάτων και για τιμωρία των δραστών⁵. Θα πρέπει, στα πλαίσια αυτά, ένα κράτος να λαμβάνει μέτρα που να εγγυώνται τη φυσική και σωματική ακεραιότητα της γυναίκας και των παιδιών της, καθώς και να διασφαλίζει ότι τους παρέχεται ασφαλές μέρος διαμονής, στήριξη για τα παιδιά, νομική βοήθεια και αποζημίωση ανάλογη με τη ζημία που υπέστησαν και την παραβίαση των δικαιωμάτων τους, ενώ παράλληλα θα πρέπει να εγκαθιδρύει αποτελεσματικές διερευνητικές, νομικές και δικαστικές διαδικασίες και υποστηρικτικές και θεραπευτικές δομές για τα θύματα⁶.
12. Στη βάση των πιο πάνω, έχει προκριθεί η ανάγκη για υιοθέτηση και εφαρμογή μιας σταθερής, περιεκτικής και συντονισμένης προσέγγισης στην καταπολέμηση της βίας με βάση το φύλο,

² Άρθρο 1, της Γενικής Πρότασης υπ. αρ. 19, της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων εις βάρος των Γυναικών (1992)

³ Βλ. ενδεικτικά, Παράγραφο 4 του Ευρωπαϊκού Χάρτη πορείας για την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών 2006-2010 (COM2006/92)

⁴ Βλ. ενδεικτικά: Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την Καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών και την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2012

⁵ Άρθρο 4 (c) της Διακήρυξης του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας κατά των γυναικών (A/RES/48/104)

⁶ Απόφαση *A.T. v. Hungary*, ημερομ. 26 Ιανουαρίου 2005, της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων εις βάρος των Γυναικών

ολιστικού, διεπιστημονικού και διατμηματικού χαρακτήρα, που θα καταλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα πεδία της νομοθεσίας, της απονομής δικαιοσύνης, της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών, της κατάρτισης των εν δυνάμει εμπλεκόμενων επαγγελματιών, της παιδείας, της ευαισθητοποίησης του κοινού και της στατιστικής καταγραφής, μελέτης και αξιολόγησης του προβλήματος⁷. Ένα από τα βασικά μέσα που έχει προταθεί προς την κατεύθυνση της επίτευξης του πιο πάνω στόχου είναι η υιοθέτηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης, μέσω των οποίων θα θεσπίζονται οι μακροπρόθεσμες στρατηγικές δράσης, για αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτίων της βίας κατά των γυναικών και για ενδυνάμωση των πολιτικών, πρακτικών και μηχανισμών χειρισμού της⁸.

ii. Η νομολογία του ΕΔΑΔ

για την υποχρέωση προστασίας της ακεραιότητας του προσώπου

13. Ταυτόχρονα, και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) έχει αναγνωρίσει την ευθύνη του κράτους να προστατεύει τη φυσική και ψυχολογική ακεραιότητα ενός προσώπου από ενέργειες άλλων προσώπων, και ιδιαίτερα στην περίπτωση των ευάλωτων θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας. Οι αρχές, συγκεκριμένα, που έχει σχετικά διατυπώσει⁹ είναι οι εξής:
- Παρόλο που το βασικό αντικείμενο του άρθρου 8 της Σύμβασης¹⁰ είναι να προστατεύσει το πρόσωπο από αυθαίρετη δράση των κρατικών αρχών, μπορεί επιπρόσθετα να υπάρχουν και θετικές υποχρεώσεις, σύμφυτες στον αποτελεσματικό «σεβασμό» της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και αυτές οι υποχρεώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν την υιοθέτηση μέτρων στη σφαίρα των σχέσεων μεταξύ ιδιωτών. Παιδιά και άλλα ευάλωτα πρόσωπα, ιδιαίτερα, δικαιούνται αποτελεσματικής προστασίας.
  - Η έννοια της ιδιωτικής ζωής συμπεριλαμβάνει τη φυσική και ψυχολογική ακεραιότητα του προσώπου. Στα πλαίσια του άρθρου 8, τα κράτη έχουν το καθήκον να προστατεύουν τη φυσική και ηθική ακεραιότητα ενός προσώπου από άλλα πρόσωπα. Για το σκοπό αυτό,

⁷ Σχετική η Σύσταση (2002)5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, αναφορικά με την Προστασία των γυναικών από τη βία, της 30^{ης} Απριλίου 2002. Βλ. επίσης τις Κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και την καταπολέμηση της κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών (2008)

⁸ Βλ. *Handbook for National Action Plans on Violence Against Women* (UN Women, 2012)

⁹ Απόφαση *Hajduova v. Slovakia*, ημερομ. 30 Νοεμβρίου 2010

¹⁰ Το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατοχυρώνει το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής και ιδιωτικής ζωής.

οφείλουν να διατηρούν και να εφαρμόζουν στην πράξη ένα επαρκές νομικό πλαίσιο που παρέχει προστασία από πράξεις βίας ιδιωτών.

- Τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ιδιαιτέρως ευάλωτα και η ανάγκη για ενεργή εμπλοκή του κράτους στην προστασία τους έχει τονιστεί σε μια σειρά διεθνών νομικών οργάνων.
14. Βάσει των πιο πάνω αρχών, το Δικαστήριο αποτιμά τη συνολική αποτελεσματικότητα της προστασίας που προσφέρεται από το κράτος σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής των απαραίτητων νομοθετικών, διοικητικών και αστυνομικών μέτρων που παρέχουν τη δυνατότητα, ανάμεσα σ' άλλα, για άμεση κρατική παρέμβαση¹¹, ακόμα και χωρίς την υποβολή καταγγελίας από μέρους των θυμάτων¹², καθώς και για τιμωρία, έλεγχο ή και θεραπεία, όπου αυτό απαιτείται, του δράστη¹³. Σε ορισμένες, μάλιστα, περιπτώσεις¹⁴ το Δικαστήριο είναι έτοιμο να δεχτεί ότι η βία που βιώνουν τα θύματα είναι τέτοιας έντασης ή συνεπειών που ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση και εφόσον οι κρατικές αρχές παραλείπουν να λάβουν εύλογα μέτρα για την πρόληψη ή αποτροπή της εκδήλωσης ή της επανάληψης της βίας αυτής τότε υπάρχει παραβίαση του Άρθρου 3¹⁵ της Σύμβασης.
15. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο έχει δεχτεί¹⁶ ότι, η αποτυχία του κράτους να προστατεύσει τις γυναίκες από την ενδοοικογενειακή βία παραβιάζει το δικαίωμα σε ίση νομική προστασία, έστω κι αν αυτή η αποτυχία δεν έγινε επί σκοπού. Όταν, συγκεκριμένα, διαπιστωθεί ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει κυρίως το γυναικείο πληθυσμό και η απάθεια και αδράνεια του δικαστικού συστήματος οδηγεί σε ατιμωρησία των δραστών, τότε θεμελιώνεται βία με βάση το φύλο και παραβίαση της απαγόρευσης των διακρίσεων¹⁷.
16. Σε σχέση με το τι γίνεται σε περίπτωση απόσυρσης της καταγγελίας θύματος βίας στην οικογένεια, το ΕΔΑΔ έχει παρατηρήσει ¹⁸ότι, ενώ σε 11 κράτη μέλη του Συμβουλίου της

¹¹ Απόφαση, *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, ημερομ. 12 Ιουνίου 2008

¹² Απόφαση, *Oruz v. Turkey*, ημερομ. 9 Ιουνίου 2006

¹³ Απόφαση, *A. v. Croatia*, ημερομ. 14 Οκτωβρίου 2010

¹⁴ Απόφαση *E.S. and Others v. Slovakia*, ημερομ. 15 Σεπτεμβρίου 2009

¹⁵ Το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατοχυρώνει την απαγόρευση των βασανιστηρίων.

¹⁶ Απόφαση, *Oruz v. Turkey*, ημερομ. 9 Ιουνίου 2006

¹⁷ Η απαγόρευση των διακρίσεων προβλέπεται από το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

¹⁸ Απόφαση, *Oruz v. Turkey*, ημερομ. 9 Ιουνίου 2006

Ευρώπης οι αρχές είναι υποχρεωμένες να συνεχίσουν τις ποινικές διαδικασίες, σε άλλα 27, ανάμεσα στα οποία κι η Κύπρος, οι αρχές έχουν διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν κατά πόσο θα συνεχίσουν ή όχι τις διαδικασίες. Εντούτοις, όπως σημειώνει το Δικαστήριο, σε κάποια κράτη, όπως η Αγγλία, προβλέπονται ρητώς οι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τη λήψη σχετικής απόφασης. Συγκεκριμένα, οι ανακριτικές αρχές επιβάλλεται να συνεκτιμούν τη σοβαρότητα του αδικήματος, κατά πόσο οι βλάβες του θύματος είναι σωματικές ή ψυχικές, αν ο ύποπτος χρησιμοποίησε όπλο ή εξαπέλυσε οποιοσδήποτε απειλές κατά την επίθεση ή είχε οργανώσει την επίθεση, τις συνέπειες (συμπεριλαμβανομένων και των ψυχολογικών) στα παιδιά που διαμένουν στην οικογενειακή κατοικία, τις πιθανότητες ο ύποπτος να επαναλάβει τις πράξεις του, τη συνεχιζόμενη απειλή στην υγεία και την ασφάλεια του θύματος ή οποιουδήποτε άλλου είχε ή θα μπορούσε να εμπλακεί, την παρούσα κατάσταση τη σχέσης μεταξύ θύτη και θύματος, τον αντίκτυπο που θα έχει στη σχέση η συνέχιση των ποινικών διαδικασιών παρά την επιθυμία του θύματος, το ιστορικό της σχέσης, ιδίως κατά πόσο είχε σημειωθεί βία και στο παρελθόν, και, τέλος, το ποινικό ιστορικό του θύτη, ιδίως σε σχέση με περιστατικά άσκησης βίας.

iii. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

σχετικά με την αποτροπή και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών

17. Στις 7 Απριλίου 2011, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε τη Σύμβαση για την αποτροπή και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή και ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Η Σύμβαση αυτή, την οποία δεν έχει έως τώρα υπογράψει η Κυπριακή Δημοκρατία, είναι η πιο εκτεταμένη διεθνής σύμβαση για το θέμα της βίας κατά των γυναικών, μέσω της οποίας η αντιμετώπιση του προβλήματος καθίσταται και ρητώς νομικά δεσμευτική υποχρέωση των κρατών που την υπογράφουν. Κύρια πρωτοποριακά χαρακτηριστικά της είναι η αναγνώριση της βίας κατά των γυναικών ως παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως μορφής διάκρισης, η συμπερίληψη στον ορισμό του γένους και της κοινωνικά δομημένης κατηγορίας του γένους, η οποία προσδίδει στις γυναίκες και στους άντρες συγκεκριμένους ρόλους, που ενδεχομένως συνεισφέρουν στην αποδοχή της βίας κατά των γυναικών, η εισαγωγή ενός συνόλου πρωτοποριακών ποινικών αδικημάτων και η απαίτηση για συμμετοχή όλων των σχετικών κρατικών φορέων και ΜΚΟ σε ένα συντονισμένο τρόπο δράσης και αποτελεσματικής συνεργασίας.

18. Βάσει της Σύμβασης¹⁹, ως «ενδοοικογενειακή βία» νοούνται όλες οι πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας που συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας ή ανάμεσα σε πρώην ή νυν συζύγους ή συντρόφους, είτε ο αυτουργός διαμένει ή διέμενε στην ίδια κατοικία με το θύμα είτε όχι. Ως «βία με βάση το φύλο κατά των γυναικών» ορίζεται η βία που καταφέρεται εναντίον μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή που επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες.
19. Η Σύμβαση απαιτεί από τα κράτη να ενεργοποιηθούν, ιδιαίτερα, στους τομείς της πρόληψης και αποτροπής της βίας, της προστασίας των θυμάτων και της δίωξης των δραστών και να διαθέσουν κατάλληλους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους για την επαρκή εφαρμογή των μέτρων και των πολιτικών που προτείνονται²⁰. Μερικά από τα ειδικότερα αυτά μέτρα, η υλοποίηση των οποίων απαιτείται είναι:
- Η συγκέντρωση αναλυτικών σχετικών στατιστικών δεδομένων σε τακτά διαστήματα και τη διεξαγωγή ερευνών για τη μελέτη των βαθύτερων αιτιών και την αξιολόγηση των μέτρων που εφαρμόζονται²¹,
  - Η εκπαίδευση των επαγγελματιών που εργάζονται με τα θύματα²²,
  - Η διασφάλιση ότι οι ανάγκες και η ασφάλεια των θυμάτων βρίσκονται στην καρδιά όλων των μέτρων και θα αποφεύγεται η επαναθυματοποίησή τους²³,
  - Η διασφάλιση ότι η παροχή υπηρεσιών δεν θα εξαρτάται από την προθυμία του θύματος να ασκήσει δίωξη ή να καταθέσει κατά οποιουδήποτε δράστη²⁴.
  - Η διασφάλιση επαρκούς και έγκαιρης πληροφόρησης των θυμάτων για τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης και τα νομικά μέτρα σε γλώσσα που κατανοούν²⁵,
  - Η δημιουργία ειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης που παρέχουν ιατρική βοήθεια, καθώς και ψυχολογικές και νομικές συμβουλευτικές στα θύματα και στα παιδιά τους²⁶,
  - Η ίδρυση καταφυγίων σε επαρκείς αριθμούς και εισαγωγή δωρεάν εικοσιτετράωρων τηλεφωνικών υπηρεσιών βοήθειας²⁷,
  - Η ενθάρρυνση οποιουδήποτε ατόμου ή επαγγελματία να αναφέρει οποιοδήποτε περιστατικό βίας έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι έχει διαπραχθεί²⁸,

---

¹⁹ Άρθρο 3

²⁰ Άρθρο 8

²¹ Άρθρο 11

²² Άρθρο 15

²³ Άρθρο 18(1)

²⁴ Άρθρο 18(2)

²⁵ Άρθρο 19

²⁶ Άρθρα 20 έως 22

²⁷ Άρθρα 23 και 24

- Η κατοχύρωση του δικαιώματος του θύματος να διεκδικεί αποζημίωση, ακόμη και κρατική, σε περίπτωση που δεν μπορεί να καλυφθεί από άλλες πηγές του δράστη²⁹.
  - Η διασφάλιση ότι οι διωκτικές αρχές ανταποκρίνονται αμέσως σε κλήσεις βοήθειας και διαχειρίζονται επαρκώς επικίνδυνες καταστάσεις, προσφέροντας κατάλληλη προστασία³⁰,
  - Σε μερικά αδικήματα, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής και της σεξουαλικής βίας, η συνέχιση των ποινικών και δικαστικών διαδικασιών, ακόμη και αν το θύμα αποσύρει τη δήλωση ή την καταγγελία του³¹.
  - Η διασφάλιση ότι τα θύματα έχουν πρόσβαση σε ειδικά προστατευτικά μέτρα κατά τη διάρκεια των ερευνών και των δικαστικών διαδικασιών³²,
  - Η παροχή του δικαιώματος νομικής αρωγής και δωρεάν νομικής βοήθειας στα θύματα³³,
20. Στη Σύμβαση περιλαμβάνεται χωριστό κεφάλαιο με τίτλο: «Μετανάστευση και άσυλο» και με τον τρόπο αυτό αναγνωρίζεται ότι οι γυναίκες μετανάστριες, με ή χωρίς χαρτιά, και οι γυναίκες αιτήτριες ασύλου είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε βία με βάση το φύλο. Κατά συνέπεια, απαιτείται από τα κράτη αφενός να εφαρμόζουν τις πρόνοιες της Σύμβασης χωρίς διακρίσεις, και, αφετέρου, να λαμβάνουν ειδικά μέτρα, που να είναι κατάλληλα για την προστασία των ευάλωτων αυτών γυναικών. Προβλέπεται³⁴ ειδικότερα η υποχρέωση του κράτους να διασφαλίζει ότι στα θύματα, των οποίων το καθεστώς διαμονής εξαρτάται από εκείνο του συζύγου ή συντρόφου, σε περίπτωση λύσης του γάμου ή της σχέσης, παραχωρείται αυτόνομη άδεια διαμονής και διακόπτονται τυχόν διαδικασίες απέλασης που ξεκίνησαν. Τα κράτη υποχρεούνται να εκδίδουν ανανεώσιμη άδεια διαμονής σε θύματα στην περίπτωση που η αρμόδια αρχή θεωρήσει ότι η διαμονή τους είναι απαραίτητη λόγω της προσωπικής τους κατάστασης ή/και στην περίπτωση που η αρμόδια αρχή θεωρήσει ότι η παραμονή τους είναι απαραίτητη για το σκοπό της συνεργασίας τους με τις αρμόδιες αρχές για την έρευνα ή τις ποινικές διαδικασίες.

---

²⁸ Άρθρα 27 και 28

²⁹ Άρθρο 30

³⁰ Άρθρα 50 έως 53

³¹ Άρθρο 55

³² Άρθρο 56

³³ Άρθρο 57

³⁴ Άρθρο 59

iv. Η Οδηγία σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας

21. Στις 25 Οκτωβρίου 2012, εκδόθηκε η Οδηγία 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και την αντικατάσταση της απόφασης πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Στόχο της αποτελεί η εξασφάλιση ότι τα θύματα της εγκληματικότητας τυγχάνουν της δέουσας πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας και είναι ικανά να συμμετέχουν στην ποινική διαδικασία. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε τα θύματα να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται με σεβασμό, ευαισθησία, εξατομικευμένη, επαγγελματική και χωρίς διακρίσεις προσέγγιση, σε κάθε επαφή με τις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων ή τις υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης ή τις αρμόδιες αρχές, που ενεργούν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Τα δικαιώματα που θεσπίζονται στην Οδηγία ισχύουν για όλα τα θύματα ασχέτως του καθεστώτος διαμονής τους³⁵.
22. Παρά το γεγονός ότι η Οδηγία δεν διέπει ειδικά τις γυναίκες θύματα βίας, στο Προοίμιό της κάνει αναφορά στα διάφορα ευρωπαϊκά Ψηφίσματα που αφορούν στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών³⁶ και παράλληλα ενσωματώνει τον ορισμό της «βίας λόγω φύλου», επισημαίνοντας ότι οι γυναίκες που υπήρξαν θύματα βίας λόγω φύλου και τα παιδιά τους συχνά απαιτούν ειδική υποστήριξη και προστασία λόγω του υψηλού κινδύνου δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντεκδίκησης που συνδέονται με τέτοιου είδους βία³⁷. Στις περιπτώσεις, δε, που η βία διαπράττεται στο πλαίσιο στενής σχέσης, θίγονται δυσανάλογα οι γυναίκες και η κατάσταση μπορεί να είναι χειρότερη αν η γυναίκα είναι εξαρτημένη από το δράστη οικονομικά, κοινωνικά ή όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής της³⁸.
23. Αναγνωρίζονται, συνεπώς, οι γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας ως θύματα με ειδικές ανάγκες προστασίας, για τα οποία η Οδηγία περιέχει χωριστό κεφάλαιο³⁹ σε σχέση με τα δικαιώματά τους και τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται. Γενική αρχή που τα διέπει είναι η υποχρέωση προστασίας τους από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και

---

³⁵ Άρθρο 1

³⁶ Παράγραφοι 5 και 6

³⁷ Παράγραφος 17

³⁸ Παράγραφος 18

³⁹ Κεφάλαιο 4

εκφοβισμό, καθώς και από τους κινδύνους ψυχικής, συναισθηματικής ή ψυχολογικής βλάβης, και προστασίας της αξιοπρέπειάς τους κατά τη διάρκεια της εξέτασης ή της κατάθεσής τους⁴⁰. Ειδικότερα, προβλέπεται το δικαίωμα να αποφεύγεται η επαφή μεταξύ θύματος και δράστη⁴¹, το δικαίωμα προστασίας των θυμάτων κατά την ποινική έρευνα με την εξέταση των θυμάτων να γίνεται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και με τον περιορισμό των εξετάσεων στο ελάχιστο αναγκαίο δυνατόν⁴², το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής⁴³, τη διενέργεια ατομικής αξιολόγησης των θυμάτων για τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών προστασίας⁴⁴ και την παροχή στα πρόσωπα αυτά της δυνατότητας να εξετάζονται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους από εκπαιδευμένους επαγγελματίες, που είναι του ίδιου φύλου, εφόσον τα θύματα το επιθυμούν⁴⁵.

24. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την Οδηγία έως τις 15 Νοεμβρίου 2015.

III. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Νομοθεσία, προβλεπόμενες διαδικασίες και στόχοι δράσης

i. Ο περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος

25. Στην κυπριακή έννομη τάξη, το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας εναντίον των γυναικών διέπεται από τον περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο. Ως «βία» ο Νόμος ορίζει «οποιαδήποτε πράξη, παράλειψη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας από άλλο μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που ασκείται με σκοπό την επίτευξη σεξουαλικής επαφής χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος, καθώς επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του»⁴⁶. «Μέλος της οικογένειας» σημαίνει, άντρα και γυναίκα που έχουν συνάψει νόμιμο γάμο, ανεξάρτητα αν ο γάμος υφίσταται ή όχι, ή συζούν ή συζούσαν ως αντρόγυνο, γονείς των

---

⁴⁰ Άρθρο 18

⁴¹ Άρθρο 19

⁴² Άρθρο 20

⁴³ Άρθρο 21

⁴⁴ Άρθρο 22

⁴⁵ Άρθρο 23

⁴⁶ Άρθρο 3(1)

προσώπων αυτών, παιδιά ή εγγόνια όλων των πιο πάνω, καθώς και κάθε πρόσωπο που διαμένει μαζί τους⁴⁷.

26. Στη βάση του πιο πάνω ορισμού, μια σειρά αδικημάτων που απαριθμούνται στο Νόμο θεωρούνται αυξημένης βαρύτητας όταν διαπράττονται από ένα μέλος της οικογένειας σε βάρος άλλου μέλους, με αποτέλεσμα να προβλέπονται γι αυτά μεγαλύτερες ποινές σε σχέση με αυτές που προνοεί ο Ποινικός Κώδικας⁴⁸. Ειδικά, σε σχέση με το αδίκημα του βιασμού, προβλέπεται ότι τόσο αυτό, όσο και η απόπειρα βιασμού, δύναται να θεωρηθεί ότι έχουν διαπραχθεί από σύζυγο εναντίον συζύγου αν, με βάση τα γεγονότα της υπόθεσης, θα στοιχειοθετούνταν τα αδικήματα αυτά σε περίπτωση που ο δράστης και το θύμα δεν ήταν συζευγμένοι και τιμωρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα.
27. Σύμφωνα με το Νόμο, διορίζονται κατάλληλα πρόσωπα για να εκτελούν καθήκοντα Οικογενειακού Συμβούλου. Τα εν λόγω καθήκοντα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και σχετίζονται, συγκεκριμένα, με την παραλαβή παραπόνων αναφορικά με πιθανή άσκηση βίας και τη διερεύνησή τους, τη διαμεσολάβηση και την καθοδήγηση των θυμάτων, την παραπομπή τους για ιατρική εξέταση, τη διευθέτηση της διαμονής τους και την υποβολή καταγγελίας στην Αστυνομία⁴⁹.
28. Θεσπίζεται, επίσης, Συμβουλευτική Επιτροπή με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, η οποία είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση του προβλήματος της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο, την ενημέρωση και διαφώτιση του κοινού και των επαγγελματιών, την προώθηση σχετικών επιστημονικών ερευνών, την προώθηση υπηρεσιών για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του προβλήματος και την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των σχετικών υπηρεσιών που λειτουργούν, καθώς και την εφαρμογή και τήρηση της νομοθεσίας⁵⁰. Επίσης, η Επιτροπή διαχειρίζεται το Ταμείο Θυμάτων Βίας, που ιδρύεται βάσει του Νόμου⁵¹. Η Επιτροπή απαρτίζεται από άτομα που διορίζονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα και είτε εργάζονται σε εμπλεκόμενες δημόσιες υπηρεσίες είτε ενεργοποιούνται σε ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο θέμα⁵².

---

⁴⁷ Άρθρο 2

⁴⁸ Άρθρο 4

⁴⁹ Άρθρο 6

⁵⁰ Άρθρο 7

⁵¹ Άρθρο 27

⁵² Άρθρο 7

29. Στο Νόμο περιέχονται πολλές ρυθμίσεις, που αφορούν στο στάδιο, τόσο, της διερεύνησης, όσο και της εκδίκασης, των καταγγελιών και που αποσκοπούν στην προστασία του θύματος, καθώς και μαρτύρων ή άλλων εμπλεκόμενων προσώπων, από ενδεχόμενες νέες ενέργειες βίας, παρενόχλησης ή εκφοβισμού, στην αποφυγή περαιτέρω θυματοποίησής του, μέσω των ανακριτικών ή δικαστικών διαδικασιών, και στην διευκόλυνση της ταχείας και αποτελεσματικής εκδίκασης της υπόθεσης. Μερικές από τις κυριότερες, υπό την πιο πάνω έννοια, προβλέψεις είναι οι εξής:
- Κατά την καταγγελία η κατάθεση του θύματος λαμβάνεται από αστυνομικό του ιδίου φύλου⁵³.
  - Υπάρχει δυνατότητα να προσαχθεί ως μαρτυρία ενώπιον του Δικαστηρίου οπτικογραφημένη κατάθεση⁵⁴
  - Οι ανακρίσεις διεξάγονται και η υπόθεση εκδικάζεται χωρίς καθυστέρηση⁵⁵.
  - Κατά την εκδίκαση, το Δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη λήψη ειδικών μέτρων ή την τήρηση ειδικών διαδικασιών για την προστασία των μαρτύρων και την αποτροπή του εκφοβισμού τους⁵⁶.
  - Κατά ή μετά την εκδίκαση της υπόθεσης, το Δικαστήριο έχει την εξουσία έκδοσης διαταγμάτων αποκλεισμού του υπόπτου ή κατηγορουμένου από την οικογενειακή κατοικία⁵⁷.
  - Απαγορεύεται η αποκάλυψη ή δημοσίευση από οποιοδήποτε μέσο μαζικής ενημέρωσης ή άλλως πώς των στοιχείων ταυτότητας του θύματος⁵⁸.
30. Ο Νόμος δίνει τη δυνατότητα, στο Δικαστήριο να επιβάλει στον κατηγορούμενο, αντί άλλης ποινής, κηδεμονία, υπό τον όρο ότι θα υποβληθεί σε θεραπευτική αγωγή αυτοελέγχου από ειδικούς ή με άλλους όρους που το Δικαστήριο θα κρίνει αναγκαίους για να αποφευχθεί η επανάληψη βίαιων πράξεων⁵⁹.
31. Τέλος, βάσει του Νόμου, επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία στέγης για παροχή ασφαλούς διαμονής θυμάτων βίας και τα θύματα βίας που διαμένουν σε αυτήν δικαιούνται νομικής προστασίας από οποιαδήποτε ενόχληση⁶⁰.

---

⁵³ Άρθρο 9

⁵⁴ Άρθρα 10-14

⁵⁵ Άρθρο 15

⁵⁶ Άρθρο 18

⁵⁷ Άρθρα 22-24

⁵⁸ Άρθρο 34

⁵⁹ Άρθρο 25

⁶⁰ Άρθρο 31

ii. Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών

32. Στις 16 Μαΐου 2002, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε τη θεσμοθέτηση και άμεση εφαρμογή των διατμηματικών διαδικασιών για χειρισμό περιστατικών βίας στην οικογένεια, όπως αυτές περιλήφθηκαν σε Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών⁶¹ που ετοίμασε η Συμβουλευτική Επιτροπή. Όπως αναφέρεται στην εισαγωγή του, στόχος του Εγχειριδίου είναι η προώθηση της ευημερίας και προστασίας των παιδιών μέχρι 18 ετών και ενηλίκων από σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία. Το Εγχειρίδιο το οποίο απευθύνεται στους Λειτουργούς των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ), της Αστυνομίας, των Υπηρεσιών Υγείας, του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, της Νομικής Υπηρεσίας και των ΜΚΟ που λειτουργούν προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στην οικογένεια, παρέχει το πλαίσιο μέσα στο οποίο όλες οι Υπηρεσίες και οι επαγγελματίες συμφωνούν και δεσμεύονται για τον τρόπο που θα εργάζονται μαζί.
33. Στο Εγχειρίδιο απαριθμούνται, ορίζονται και αναλύονται οι μορφές βίας που απορρέουν από τον ορισμό που προνοείται στο Νόμο, και συγκεκριμένα, η σωματική κακοποίηση, η σεξουαλική παραβίαση – αιμομιξία, η ψυχολογική κακοποίηση και το σύνδρομο του «αμέτοχου θεατή», και, παράλληλα, παρέχεται η βασική συμπτωματολογία βάσει της οποίας μπορεί να αναγνωρισθεί ένα περιστατικό βίας. Οι κατευθύνσεις που δίνονται, στο σημείο αυτό, αναφέρονται σε βία που ασκείται σε βάρος παιδιών και όχι ενηλίκων προσώπων.
34. Παρότι και γενικότερα οι πιο εξειδικευμένες ρυθμίσεις του Εγχειριδίου αφορούν στη βία εναντίον παιδιών, υπάρχουν ουσιώδεις προβλέψεις που αφορούν (και) στα ενήλικα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Συγκεκριμένα:
- Κάθε κρατικός υπάλληλος στην αντίληψη του οποίου περιέρχεται πιθανή υπόθεση βίας στην οικογένεια υποχρεούται να υποβάλει αναφορά στο Γενικό Εισαγγελέα σε διάστημα 7 ημερών. Στο Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα αποστέλλονται από την Αστυνομία και όλοι οι αστυνομικοί φάκελοι που ετοιμάζονται για αποφάσεις βίας στην οικογένεια.
  - Οι Λειτουργοί Ευημερίας που πληροφορούνται υπόθεση άσκησης βίας, διερευνούν κατ' αρχάς κατά πόσο το θύμα διατρέχει άμεσο κίνδυνο και παράλληλα του παρέχουν άμεση συναισθηματική και πρακτική στήριξη, το ενημερώνουν για τα δικαιώματά του καθώς και

⁶¹ Το εγχειρίδιο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Συμβουλευτικής Επιτροπής: www.familyviolence.gov.cy

τις υπηρεσίες που παρέχονται από άλλα κρατικά τμήματα και φροντίζουν, μαζί με την Αστυνομία, για την ασφάλειά του.

- Οι σοβαρές υποθέσεις βίας διερευνώνται από τις Ομάδες Ενδοοικογενειακής Βίας και Προστασίας Παιδιών των Επαρχιακών Τμημάτων Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων της Αστυνομίας, ενώ οι υπόλοιπες από ειδικά εκπαιδευμένα μέλη των Τοπικών Αστυνομικών Σταθμών. Εκτός από τα αδικήματα της άσεμνης επίθεσης, της κοινής επίθεσης ή της επίθεσης που προκαλεί σωματική βλάβη, τα υπόλοιπα αδικήματα που προβλέπονται από τον περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο θεωρούνται, με βάση επισυνημμένο στο Εγχειρίδιο Παράρτημα, σοβαρά. Για την άσκηση ψυχολογικής βίας δεν περιέχεται οποιαδήποτε αναφορά. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ενημερώνεται ο Οικογενειακός Σύμβουλος, καθώς και ο Συντονιστής της Αστυνομίας, η κατάθεση να λαμβάνεται από άτομο του ίδιου φύλου, σε δωμάτιο ειδικά διαρρυθμισμένο, ενώ για τα σοβαρά αδικήματα είναι δυνατή η λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων.
- Περαιτέρω, τα μέλη της Αστυνομίας πρέπει να ανταποκρίνονται άμεσα και κατά προτεραιότητα σε καταγγελίες που σχετίζονται με βία στην οικογένεια, να χειρίζονται τα διαμειφθέντα ως εμπιστευτικής φύσης και με αντικειμενικότητα, αποφεύγοντας να εκθέτουν τις δικές τους συμβουλές, απόψεις, σχόλια ή κριτική, παραπέμποντας το θύμα στις αρμόδιες κυβερνητικές ή μη κυβερνητικές υπηρεσίες στήριξης και μη προσπαθώντας να επηρεάσει την οποιαδήποτε επιλογή του θύματος σε σχέση με την προώθηση ή απόσυρση της καταγγελίας του.

35. Το 2004, σε Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια, που ετοιμάστηκε για τη Συμβουλευτική Επιτροπή, καταγράφεται αριθμός προβλημάτων που εντοπίστηκαν στην εφαρμογή των διατμηματικών διαδικασιών. Ανάμεσα σε αυτά, ο μη εύκολος εντοπισμός των περιστατικών βίας από τους επαγγελματίες υγείας, λόγω έλλειψης ενημέρωσης και ευαισθητοποίησής τους, ο μη ικανοποιητικός αριθμός ειδικά εκπαιδευμένων επαγγελματιών με εξειδικευμένη κατάρτιση σε θέματα βίας, η μη ύπαρξη διεπιστημονικών κλιμακίων στις διάφορες υπηρεσίες, καθώς και ομάδων χειρισμού υποθέσεων βίας, η μη ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένων χώρων για αναμονή, συνέντευξη ή εξέταση κακοποιημένων ατόμων στην Αστυνομία, στα Τμήματα Πρώτων Βοηθειών και στα Δικαστήρια, η δυσκολία στο συντονισμό διατμηματικών/πολυθεματικών συσκέψεων για αξιολόγηση των περιστατικών και λήψη μέτρων, ο φόρτος εργασίας και η έλλειψη προσωπικού, ο μη ικανοποιητικός αριθμός γυναικών αστυφυλάκων που δυσχεραίνει τη λήψη καταθέσεων από γυναίκες θύματα βίας, η

μη έκδοση από τα δικαστήρια διαταγμάτων εκτός ωρών εργασίας και η μη εκδίκαση όλων των υποθέσεων κεκλεισμένων των θυρών. Γενικότερα, διαπιστώθηκε ότι οι διαδικασίες είτε δεν είναι γνωστές στους εμπλεκόμενους επαγγελματίες είτε δεν εφαρμόζονται από όλους είτε είναι συχνά χρονοβόρες.

36. Ειδικότερα για τις Υπηρεσίες Υγείας, από σχετική Αξιολόγηση που έγινε το 2007, προέκυψε ότι οι υπηρεσίες υγείας που παρέχονται σε θύματα βίας στην Κύπρο, σε σύγκριση με αυτές που παρέχονται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, φαίνεται να υστερούν περισσότερο στους τομείς της επισήμανσης/αναγνώρισης και της τεκμηρίωσης της κακοποίησης. Όσον αφορά στην παρέμβαση, αν και τα πράγματα δεν είναι ιδανικά, φαίνεται ότι στα θύματα παρέχεται μεν άμεση ιατρική βοήθεια, όταν χρειάζεται, δεν υπάρχουν όμως οι δομές για συνεχή στήριξη (κυρίως ψυχολογική) και μακροχρόνια θεραπευτική αγωγή.

iii. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια

37. Στις 3 Δεκεμβρίου 2009, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε την υλοποίηση του πρώτου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2013), στο οποίο παρουσιάζονται και αναλύονται σχετικοί στόχοι και προτεινόμενες ενέργειες και καταγράφονται φορείς/υπηρεσίες που καλούνται να αναλάβουν την ευθύνη της υλοποίησής τους. Οι ειδικότερες δράσεις που προτείνονται είναι οι ακόλουθες:

- Διεύρυνση και ενδυνάμωση της Συμβουλευτικής Επιτροπής, για την ανάληψη συντονιστικού ρόλου για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια.
- Δημιουργία Κεντρικής Τράπεζας Δεδομένων καταγραφής περιστατικών βίας στην οικογένεια.
- Διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών, σχετικά με τις γνώσεις του κοινού ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τη νομοθεσία, τη δυναμική της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο, την έκταση, τις μορφές και τις επιπτώσεις (και κατά φύλο) του φαινομένου, τις κοινωνικές αντιλήψεις επί τούτου και, καθώς και διεξαγωγή διαχρονικών ερευνών για αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισής του.
- Ενίσχυση της οικογένειας, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής όλου του πληθυσμού, όσο και μέσω της στήριξης οικογενειών οι οποίες είναι ευάλωτες στη βία, τόσο με την

παροχή σχετικών υπηρεσιών από τις ΥΚΕ, όσο και με την εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης.

- Ενημέρωση / διαφώτιση και ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από τις επιπτώσεις της βίας, με στόχο τη δημιουργία κουλτούρας με μηδενική ανοχή στη βία.
- Ευαισθητοποίηση, επιμόρφωση και εξειδίκευση των επαγγελματιών, και ειδικότερα των εκπαιδευτικών, του προσωπικού των ΥΚΕ, των Αστυνομικών όλων των βαθμίδων, των επαγγελματιών Υπηρεσιών Υγείας, και των επαγγελματιών και εθελοντών των ΜΚΟ.
- Εκσυγχρονισμό και βελτίωση της νομοθεσίας, που θα περιλαμβάνει την ετοιμασία και ενσωμάτωση Κανονισμών λειτουργίας των χώρων φιλοξενίας, τη θεσμοθέτηση των Διατμηματικών Διαδικασιών, υπό μορφή Κανονισμών, που θα προβλέπουν λεπτομερώς τις ευθύνες κάθε υπηρεσίας και τις κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησής τους.
- Εφαρμογή και βελτίωση της νομοθεσίας στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, κυρίως με την αξιοποίηση της δυνατότητας επιβολής θεραπείας/κηδεμονίας αντί φυλάκισης ή προστίμου, της δημιουργίας κατάλληλα διαμορφωμένων χώρων στους αστυνομικούς σταθμούς για λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων, δημιουργίας κατάλληλου χώρου αναμονής στο Δικαστήριο για μάρτυρες (συμπεριλαμβανομένων και επαγγελματιών) που χρειάζονται προστασία, ανάπτυξης προγραμμάτων προετοιμασίας των γυναικών-θυμάτων για τη δικαστική διαδικασία και εγκατάσταση στα Δικαστήρια συστημάτων προβολής οπτικογραφημένων καταθέσεων και χώρων που θα αποκλείει την οπτική επαφή θυμάτων και κατηγορουμένων.
- Έγκαιρος εντοπισμός κακοποιημένων ηλικιωμένων ή ενηλίκων με νοητική υστέρηση με την εγκαθίδρυση του θεσμού της κατ' οίκον επίσκεψης από Επισκέπτριες Υγείας σε άτομα που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες.
- Δημιουργία δομών προστασίας θυμάτων βίας παγκύπρια και δημιουργία προγραμμάτων για ενδιάμεση στήριξη θυμάτων βίας (μετά το χώρο φιλοξενίας).
- Παροχή θεραπείας και κοινωνικής προστασίας των θυμάτων βίας.
- Παροχή θεραπείας σε θύτες, μέσω της δημιουργίας θεραπευτικών προγραμμάτων τόσο στην κοινότητα, όσο και στις φυλακές.

IV. Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

i. Στατιστικά στοιχεία

38. Από στοιχεία που λήφθηκαν κατά το χρόνο εκπόνησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, δηλαδή το 2009, από το Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων της Αστυνομίας Κύπρου, το 20% του συνολικού αριθμού ανθρωποκτονιών ετησίως ανήκει στην κατηγορία των ενδοοικογενειακών φόνων, με μέσο όρο τη διάπραξη 2 τέτοιων φόνων το χρόνο. Στο 85% τέτοιων υποθέσεων οι δράστες είναι άντρες και το αντίστοιχο 15% γυναίκες, ενώ το 36% των θυμάτων είναι άντρες και το αντίστοιχο 64% γυναίκες. Το 2009 καταγράφηκε το θλιβερό ρεκόρ σε αριθμό 19 ανθρωποκτονιών οι 6 να είναι ενδοοικογενειακοί.

39. Το ίδιο έτος, ο επικεφαλής του Γραφείου για Βία στην Οικογένεια και Κακοποίηση Ανηλίκων της Αστυνομίας, αναλύοντας τα ευρήματα μελέτης σχετικά με την έκβαση περιστατικών ή/και υποθέσεων βίας στην οικογένεια που αναφέρθηκαν στην Αστυνομία κατά το 2005⁶², αναφέρει τα εξής:

- 45% των περιστατικών βίας στην οικογένεια που αναφέρθηκαν στην αστυνομία διερευνήθηκαν ποινικά. Βασικός λόγος τη μη διερεύνησης των υπόλοιπων περιστατικών φαίνεται να είναι η μη ύπαρξη γραπτής και ενυπόγραφης κατάθεσης/παραπόνου του θύματος. Τούτο φαίνεται να σχετίζεται με την έλλειψη υποδομών στήριξης των θυμάτων από υπηρεσίες, πέραν της αστυνομίας, σε συνάρτηση με το ότι 82% των περιστατικών αναφέρονται στην Αστυνομία σε μη εργάσιμο για τη δημόσια υπηρεσία χρόνο.
- 92% των ποινικών φακέλων που σχηματίστηκαν καταχωρήθηκαν στο Δικαστήριο.
- 42% των υποθέσεων που καταχωρήθηκαν στο Δικαστήριο ουδέποτε ολοκληρώθηκαν. Αντ' αυτού, κατόπιν απόφασης του Γενικού Εισαγγελέα ή και του Δικαστηρίου, οι υποθέσεις αυτές «Αποσύρθηκαν», «Διακόπηκαν» ή αποφασίστηκε «Αναστολή Ποινικής Δίωξης». Τούτο φαίνεται να σχετίζεται με τη στάση και πρόθεση των παραπονουμένων σε σχέση με τη μαρτυρία τους ενώπιον του Δικαστηρίου και εναντίον του κατηγορουμένου.

---

⁶² Κώστα Μ. Βέη, *Η ποινική εξέλιξη περιστατικών βίας στην οικογένεια: Προεκτάσεις και ζητήματα που εγείρονται*, Αστυνομικά Χρονικά, Φεβρουάριος 2009, σελ. 52-54

- 64% των υποθέσεων που ολοκληρώνονται στα Δικαστήρια καταλήγουν σε καταδικαστική απόφαση, ενώ το υπόλοιπο 36% σε αθώωση/απαλλαγή του κατηγορουμένου.
- Οι ποινές που επιβλήθηκαν στους καταδικασθέντες ήταν 74% πρόστιμο, 21% φυλάκιση και 6% κηδεμονευτικό διάταγμα, με όρο την υποβολή σε ειδική θεραπευτική αγωγή αυτοελέγχου από ειδικούς. Κατά την περίοδο 2005 -2008 δεν υπήρχε οποιοδήποτε ειδικό δομημένο θεραπευτικό πρόγραμμα αγωγής αυτοελέγχου, στο οποίο ήταν δυνατόν να ενταχθούν τα καταδικασθέντα πρόσωπα.
- Διαπιστώθηκε, επίσης, σοβαρή καθυστέρηση στην εκδίκαση των υποθέσεων, γεγονός που αυξάνει τις πιθανότητες ανάκλησης/απόσυρσης του παραπόνου.

40. Τα πιο πάνω, αν υπολογιστούν σε πραγματικούς αριθμούς έχουν ως εξής: Από τα 995 περιστατικά που καταγγέλθηκαν το 2005, διερευνήθηκαν από την Αστυνομία τα 448, εκ των οποίων τα 412 καταχωρήθηκαν στο Δικαστήριο. Από τις υποθέσεις αυτές, εκδικάστηκαν μέχρι τέλους οι 239, εκ των οποίων στις 153 υπήρξε καταδίκη. Σε 112 περιπτώσεις επιβλήθηκε πρόστιμο, σε 32 φυλάκιση και σε 9 κηδεμονευτικό διάταγμα.

41. Ευρύτερα για την παρακολούθηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο, δεν λειτουργεί ενιαία βάση δεδομένων. Αντίθετα, τηρούνται χωριστά αρχεία από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και την Αστυνομία, ενώ αρχείο τηρεί και ο ΣΠΑΒΟ, σε σχέση με τις κλήσεις που λαμβάνει στο Τηλεφωνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας 1440 και με τα άτομα που φιλοξενεί στο Χώρο Φιλοξενίας του. Βάσει των στοιχείων των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, από το 2005 μέχρι και το 2010 ο αριθμός των περιστατικών που καταγράφηκαν κυμάνθηκε περίπου μεταξύ 750 και 1300 ανά έτος, ενώ για την ίδια περίοδο στην Αστυνομία έγιναν αναφορές που κυμάνθηκαν περίπου μεταξύ των 800 με 1100. Στο Χώρο Φιλοξενίας του ΣΠΑΒΟ φιλοξενήθηκαν 119 πρόσωπα (γυναίκες και παιδιά) κατά τα έτη 2005 έως 2007, 120 το 2008, 125 το 2009, 72 το 2010 και 78 το 2011. Οι αναφορές που έγιναν στην Αστυνομία για την περίοδο 2005 έως 2011, αφορούν σε ποσοστό 2,84% σεξουαλική βία, 78,15% σωματική και 19% ψυχολογική⁶³.

---

⁶³ Το στατιστικό πορτραίτο της γυναίκας της Κύπρου 2012, Έκδοση του Εθνικού Μηχανισμού για τα Δικαιώματα της Γυναίκας.

ii. Παγκύπρια Έρευνα σε σχέση με την έκταση, συχνότητα, μορφές και επιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Κύπρο

42. Τον Οκτώβριο του 2012, διεξάχθηκε αφιλοκερδώς⁶⁴, για τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, η πρώτη Παγκύπρια Έρευνα σε σχέση με την έκταση, συχνότητα, μορφές και επιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Κύπρο. Στην έρευνα, η οποία διήρκεσε από τον Απρίλιο μέχρι και το Μάιο του 2012, αριθμός 1107 γυναικών, απάντησε σε ερωτηματολόγια, γραμμένα μόνο στην ελληνική γλώσσα, που τους είχε διανεμηθεί και τα οποία επέστρεψαν οι ίδιες ταχυδρομικώς.

43. Στην έρευνα καταγράφονται, ανάμεσα σε άλλα, και τα εξής ευρήματα:

- Οι γυναίκες του δείγματος φαίνονται να αποδέχονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τη συναισθηματική/ψυχολογική βία, σε σχέση με τη σωματική. 7% του δείγματος αποδέχεται τον εξαναγκασμό σε σεξουαλική επαφή μέσα στη σχέση ως φυσιολογική συμπεριφορά.
- Τουλάχιστον 28% των γυναικών του δείγματος έχει υποστεί κάποιας μορφής κακοποίηση, με το μέσο όρων των διάφορων μορφών βίας να έχει ως ακολούθως:
  - ο Οικονομική βία: 19,4%
  - ο Συναισθηματική/ψυχολογική βία: 19,3%
  - ο Σεξουαλική βία: 15,5%
  - ο Κοινωνική βία: 14,8%
  - ο Σωματική βία: 13,4%

Διευκρινίζεται ότι οι διάφορες μορφές κακοποίησης συνυπάρχουν, γι αυτό δεν είναι εύκολο να εξαχθούν βέβαια συμπεράσματα σε σχέση με τα πιο πάνω.

- Οι επιπτώσεις που αναφέρονται από τις γυναίκες του δείγματος μετά από βίαιες συμπεριφορές εναντίον τους, αφορούν:
  - ο Τραυματισμοί: 12%
  - ο Προβλήματα υγείας: 11%
  - ο Αιμορραγία: 6%
  - ο Κατάγματα: 5%

---

⁶⁴ Από τη Δρα. Μάρθα Αποστολίδου, τη Δρα. Πετρούλα Μαυρικού και τον Δρα. Σταύρο Πάρλαλη

- ο Διακοπή εγκυμοσύνης (3%). Σε σχέση με το σημείο αυτό, κατά την παρουσίαση της Έκθεσης, η Δρα. Αποστολίδου επεσήμανε ότι σε πραγματικούς αριθμούς αυτό σημαίνει ότι κάθε 1000 γυναίκες οι 30 ενδέχεται να χάνουν το παιδί τους εξαιτίας ενδοοικογενειακής βίας που ασκείται εναντίον τους..
  - ο Ψυχολογικές επιπτώσεις, όπως άγχος, κατάθλιψη, αϋπνίες και εφιάλτες: 11%-30%
  - ο Επιπτώσεις στην εργασία: 16%
-
- Το 1/3 του δείγματος δήλωσε λίγο ή καθόλου ενημερωμένο σχετικά με τις υπηρεσίες που παρέχονται σε θύματα βίας στην οικογένεια. Μόνο 57% του δείγματος, ανέφεραν ότι γνωρίζουν την ύπαρξη της τηλεφωνικής γραμμής 1440 και της λειτουργίας του ΣΠΑΒΟ.
  - Ποσοστό 57% του δείγματος που δήλωσαν ότι ασκήθηκε βία εναντίον τους δεν ανέφεραν το περιστατικό σε οποιονδήποτε.
  - 43% των γυναικών που κακοποιήθηκαν δήλωσαν ότι δεν είχαν συμπαράσταση από κανέναν.
  - Μόνο το 1/3 των γυναικών του δείγματος που ανέφεραν ότι κακοποιήθηκαν ζήτησαν βοήθεια.
  - Μόνο 9% των γυναικών που τραυματίστηκαν έτυχαν ιατρικής περίθαλψης.
  - Μόνο το 5% των γυναικών που αναφέρουν κακοποίησή τους απευθύνθηκαν στο Τηλεφωνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας 1440 για ψυχολογική στήριξη.
  - Μόνο 2% κατάγγειλαν το περιστατικό στην Αστυνομία.
44. Οι εισηγήσεις στις οποίες καταλήγει η έρευνα είναι για διασφάλιση ικανοποιητικών πόρων ώστε να τύχουν εφαρμογής τα εθνικά σχέδια δράσης για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια και για την ισότητα των φύλων, η δημιουργία Εθνικού Συντονιστικού Φορέα για τη δημιουργία αρχείου και κοινής βάσης δεδομένων για τις υποθέσεις βίας που αναφέρονται ή καταγγέλλονται στις αρμόδιες υπηρεσίες, για εκπόνηση εκστρατείας ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης γύρω από θέματα ενδοοικογενειακής βίας ενάντια στις γυναίκες, για πρωτοβάθμια πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας μέσω του εκπαιδευτικού

συστήματος και της συνεργασίας κρατικών φορέων και ΜΚΟ, για παροχή ειδικών θεραπευτικών προγραμμάτων για θύτες για διαχείριση του θυμού και για στήριξη της έρευνας στον τομέα της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο.

iii. Οι επιπτώσεις στα παιδιά

45. Σε σχέση ειδικότερα με τις επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές επεκτείνονται και στα παιδιά μάρτυρες της βίας, τα οποία θεωρούνται έμμεσα θύματα βίας, όταν εκτίθενται στη βία την οποία υφίσταται η μητέρα τους. Συγκεκριμένα, ερευνητικό έργο⁶⁵, το οποίο διεξάχθηκε κατά την περίοδο 2009-2011 σε 4 κράτη της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, καταδεικνύει ότι τα παιδιά που εκτίθενται σε βία κατά της μητέρας τους τείνουν να έχουν χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης και χαμηλότερη αυτοεικόνα, να μην είναι ευχαριστημένα με τον τρόπο που ζουν, να πιστεύουν ότι έχουν φτωχή επίδοση στο σχολείο και να αξιολογούν τους εαυτούς τους ως αποτυχημένους. Συγχρόνως, τα παιδιά μαθαίνουν πως να συμπεριφέρονται στις μελλοντικές τους σχέσεις με βάση τις εμπειρίες που έχουν στην οικογένεια, με αποτέλεσμα αν αυτά είχαν εκτεθεί σε βία, οι πιθανότητες να επαναλάβουν τις ίδιες συμπεριφορές, παίρνοντας είτε το ρόλο του θύτη είτε το ρόλο του θύματος, να αυξάνονται.

IV. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κενά και ελλείψεις σε σχέση με το ρυθμιστικό πλαίσιο και την εφαρμογή του

46. Το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο το οποίο διέπει την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας καθιστά προφανή την πρόθεση να αποτραπούν φαινόμενα μετατροπής της οικογένειας σε τόπο ατιμωρησίας, καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και βίας κατά των γυναικών. Η νομοθεσία σε μεγάλο βαθμό εναρμονίζει την εθνική έννομη τάξη προς τα όσα υιοθετούνται και ισχύουν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ενώ παράλληλα έχει εκπαιδευτικό και διαπλαστικό χαρακτήρα έναντι παγιωμένων νοοτροπιών και αντιλήψεων. Λειτουργεί, επίσης, εγγυητικά για τα θέματα της οικογενειακής

---

⁶⁵ Έρευνα VICTIMS (Victimizing Children Through Injuring Mothers), η οποία σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο Κύπρου, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος DAPHNE III, με συντονίστρια τη Δρ. Μαίρη Κουτσελίνη (Διευθύντρια της Έδρας UNESCO για την Ισότητα και την Ενδυνάμωση των Φύλων) και κύρια ερευνήτρια τη Φλώρια Βαλανίδου.

βίας, η οποία κατά βάση στρέφεται εναντίον των γυναικών. Ωστόσο, ο νόμος πέρα από τα αναμφισβήτητα θετικά του στοιχεία, παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες που σχετίζονται είτε με τη συστηματική του δομή, είτε με τη λειτουργική του αποτελεσματικότητα, καθώς και με τη δικαιοπολιτική σκοπιμότητα επιμέρους ρυθμίσεων του.

47. Ειδικότερα, τόσο από τα όσα υποστήριξαν οι διάφορες ΜΚΟ, με τις οποίες είχα επαφές και οι οποίες δραστηριοποιούνται στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας ή των δικαιωμάτων ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, όπως των γυναικών, όσο και από τα όσα κατέδειξε η δική μου μελέτη, προκύπτουν κενά και προβληματικά πεδία, για τα οποία απαιτείται ενδελεχής αξιολόγηση και αξιοποίηση, ώστε να καταστεί η προστασία που παρέχεται, ιδίως, στις γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας πραγματική, ουσιαστική και αποτελεσματική.

Ειδικότερα:

48. Το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο που ισχύει στην Κύπρο στο σύνολό του προσεγγίζει το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας ενιαία, χωρίς να διαχωρίζει ανάμεσα στις διάφορες μορφές βίας που μπορούν να εκδηλωθούν εντός της οικογένειας και, κατ' επέκταση, ουδέτερα, αφού **δεν λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου**. Το γεγονός αυτό βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τη διεθνή πρακτική, η οποία αναγνωρίζει, αφενός, το πρόβλημα της βίας εναντίον των γυναικών ως ένα ζήτημα για την κατανόηση και την αντιμετώπιση του οποίου επιβάλλεται στοχευμένη δράση, και, αφετέρου, τις γυναίκες θύματα βίας ως μια ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία προσώπων, με ειδικές ανάγκες προστασίας. Περαιτέρω, όπως, ενδεικτικά, επισημαίνει το MIGS, «αυτή η ουδέτερη ως προς το φύλο νομοθεσία (...) έχει δώσει προτεραιότητα στη σταθερότητα της οικογένειας έναντι των δικαιωμάτων των (κατά κύριο λόγο γυναικών) καταγγελλόντων/επιζώντων, καθώς δεν αντανακλά ή δεν πραγματεύεται συγκεκριμένα τις εμπειρίες γυναικών από περιστατικά βίας που έχουν διαπραχθεί εναντίον τους.»⁶⁶ Φαίνεται, δε, να παραγνωρίζει και κατά συνέπεια να αδυνατεί να ανατρέψει το πραγματικό γεγονός, που χαρακτηρίζει και την κυπριακή κοινωνία, ότι η βία εντός της οικογένειας στρέφεται κυρίως εναντίον των γυναικών.
49. Στον **ορισμό της «βίας στην οικογένεια»** που εμπεριέχεται στο Νόμο, ενώ περιλαμβάνεται η σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία, δεν υπάρχει οποιαδήποτε αναφορά στην οικονομική βία, η οποία όχι μόνο συμπεριλαμβάνεται σε αντίστοιχους ορισμούς διεθνών κειμένων, αλλά και,

---

⁶⁶ Δράση κατά της ενδοοικογενειακής βίας: Αναπτύσσοντας ένα σύστημα στήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας (MIGS, 2011)

σύμφωνα με τη σχετική Παγκύπρια έρευνα, αποτελεί την πρώτη σε συχνότητα εμφάνισης μορφή βίας που βιώνεται από τις γυναίκες στην Κύπρο. Επιπρόσθετα, ενώ ο ορισμός ρητά περιλαμβάνει και την ψυχολογική βία, είναι αμφίβολο κατά πόσο, αφενός οι ίδιες οι γυναίκες γνωρίζουν ότι μπορούν να καταγγείλουν περιστατικά τέτοιας βίας, όταν δεν συνοδεύονται από σωματική ή σεξουαλική βία, και, αφετέρου, οι ίδιοι οι επαγγελματίες αντιμετωπίζουν με τη δέουσα σοβαρότητα και επιμέλεια και τέτοιες αναφορές. Ιδιαίτερα προβληματικό εμφανίζεται και το αποτέλεσμα της Παγκύπριας έρευνας, ότι υπάρχει αριθμός γυναικών που αποδέχεται τον εξαναγκασμό σε σεξουαλική επαφή μέσα στη σχέση ως φυσιολογικό, το οποίο προφανώς συνδέεται και με τα πολύ χαμηλά ποσοστά αναφοράς στην Αστυνομία για ενδοοικογενειακή σεξουαλική βία.

50. Αμφίβολη δικαιολογία είναι και η πρόνοια του Νόμου, βάσει της οποίας για να θεωρηθεί ένα πρόσωπο ως μέλος της οικογένειας και συνακολούθα η ασκηθείσα βία ως ενδοοικογενειακή, **αναγκαίο όρο συνιστά το γεγονός της συγκατοίκησης**, είτε παρούσας είτε προηγούμενης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μένουν εκτός εφαρμογής του Νόμου, περιπτώσεις βίας που ασκούνται εντός σχέσεων, ισχύουσων ή παρελθούσων, από τις οποίες όμως απουσιάζει το στοιχείο της συνοίκησης. Το ίδιο ενδεχομένως να ισχύει και στην περίπτωση που η βία ασκείται, π.χ. από ένα γονέα εναντίον του ενήλικου παιδιού του που δεν κατοικεί πια μαζί του ή αντίστροφα.
51. Επιπρόσθετα, ενώ, βάσει των όσων προβλέπονται, μέλος της οικογένειας και άρα θύμα ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται και κάθε πρόσωπο που διαμένει με την οικογένεια και άρα **με βάση τις πρόνοιες του Νόμου θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί και κάθε περιστατικό άσκησης βίας – σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής – που στρέφεται και εναντίον των αλλοδαπών οικιακών εργατριών ή φροντιστριών που διαμένουν μαζί με την οικογένεια**, εντούτοις στην πράξη επικρατεί σύγχυση. Συγκεκριμένα, η ΚΙΣΑ υποστήριξε ότι ο Νόμος δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα στην περίπτωση βίας εναντίον οικιακών εργατριών από τους εργοδότες με τους οποίους διαμένουν, παρόλες τις επιστολές που απέστειλε σχετικά και στο Γενικό Εισαγγελέα, ζητώντας την παρέμβασή του. Και από τις επαφές του Γραφείου μου με τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, καθώς και με τις άλλες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο θέμα, διαπίστωση ότι οι απόψεις και οι πρακτικές που ακολουθούνται στις περιπτώσεις αυτές δίστανται. Παραμένει, δε, κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι, εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της εργασιακής σχέσης που αναπτύσσεται σε αυτές τις περιπτώσεις, και η οποία συνήθως συμπεριλαμβάνει συγκατοίκηση και παροχή φροντίδας σε παιδιά ή ηλικιωμένα πρόσωπα, δημιουργείται ένας ιδιότυπος οικογενειακός δεσμός, ο οποίος δικαιολογεί και, ενδεχομένως, επιτάσσει την εφαρμογή του πλαισίου για την ενδοοικογενειακή βία και σε αυτές τις περιπτώσεις. Σε κάθε περίπτωση, και από το ίδιο το γράμμα

του νόμου προκύπτει ότι η πρόθεση του νομοθέτη ήταν να καλύψει κάθε πρόσωπο που διαμένει με μια οικογένεια, ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών της μεταξύ τους σχέσης.

52. Πέρα από τα ζητήματα του ορισμού και των ερμηνευτικών, καθώς και πρακτικών, αδυναμιών που παρουσιάζει, ως μία από τις πιο ανησυχητικές εκφάνσεις της αδυναμίας του θεσμικού πλαισίου αντιμετώπισης της έμφυλης βίας στην οικογένεια, είναι το γεγονός των πάρα **πολύ χαμηλών ποσοστών καταγγελιών** περιστατικών έμφυλης οικογενειακής βίας. Συγκεκριμένα, όπως καταγράφεται στην Παγκύπρια έρευνα, μόνο το 2% των γυναικών που βίωσαν ενδοοικογενειακή βία το κατήγγειλαν στην Αστυνομία, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι, το αντίστοιχο ποσοστό στην Αγγλία υπολογίζεται στο 20%⁶⁷. Κι ενώ ομολογουμένως η μη υποβολή καταγγελίας συνδέεται με τα συναισθήματα που βιώνουν τα θύματα βίας, καθώς και τις προσωπικές και οικογενειακές τους συνθήκες και περιστάσεις, εντούτοις πολύ συχνά καθοριστικό ρόλο παίζει η εμπιστοσύνη που αυτά τρέφουν στην πολιτεία και ιδίως σε σχέση με την ικανότητα και τη διάθεσή της να παρέμβει, να τις προστατεύσει και να τις στηρίξει αποτελεσματικά. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται στο Προοίμιο της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, προκειμένου να ενθαρρυνθεί και να διευκολυνθεί η υποβολή καταγγελιών εγκλημάτων και να μπορέσουν τα θύματα να σπάσουν τον κύκλο της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, είναι απαραίτητο τα θύματα να έχουν στη διάθεσή τους αξιόπιστες υπηρεσίες υποστήριξης και να είναι οι αρμόδιες αρχές διατεθειμένες να απαντήσουν στις καταγγελίες τους με σεβασμό, με ευαισθησία, με επαγγελματικό τρόπο και χωρίς διακρίσεις⁶⁸. Για τα δεδομένα της Κύπρου, ενδεικτική είναι η αναφορά του επικεφαλής του Γραφείου για τη Βία στην Οικογένεια και Κακοποίηση Ανηλίκων της Αστυνομίας, σε σχετικό του άρθρο⁶⁹, ότι το γεγονός ότι τα πρόσωπα που αποτείνονται στην Αστυνομία δεν προβαίνουν τελικά σε γραπτή κατάθεση σχετίζεται και με την έλλειψη υποδομών στήριξης των θυμάτων πέραν της Αστυνομίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το 82% των περιστατικών αναφέρονται στην Αστυνομία σε μη εργάσιμο για τη δημόσια υπηρεσία χρόνο.
53. Έχω, συνεπώς, τη γνώμη ότι καθοριστικής σημασίας για τα χαμηλά ποσοστά καταγγελιών, καθώς και για την πρόωρη απόσυρσή τους, είναι το γεγονός ότι το πλαίσιο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας **δεν ασχολείται σε ικανοποιητικό βαθμό με την κάλυψη των πραγματικών αναγκών ενός θύματος**, οι οποίες προκύπτουν ή εντείνονται, μετά την υποβολή της καταγγελίας. Οι ανάγκες αυτές είναι κυρίως υλικές, όπως στέγασης, οικονομικής ενίσχυσης,

---

⁶⁷ Ομιλία της Dr. Marianne Hester με τίτλο: “Making it through the criminal justice system – Domestic violence and attrition” στο Συνέδριο, με θέμα την «Καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (8/11/2012)

⁶⁸ Παράγραφος 63

⁶⁹ Βλ. υποσημείωση 60

διευθέτησης του καθεστώτος παραμονής, νομικής αρωγής, εξεύρεσης εργασίας και φροντίδας των παιδιών, καθώς και συναισθηματικές, όπως ψυχολογικής στήριξης και ενδυνάμωσης. Το γεγονός ότι τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δεν αναγνωρίζονται στις επιμέρους νομοθεσίες ως μια ευάλωτη ομάδα, για την οποία απαιτείται η λήψη υποστηρικτικών μέτρων, ίσως κατά προτεραιότητα και με παράκαμψη των τυπικών και συχνά γραφειοκρατικών και χρονοβόρων διαδικασιών, θεωρώ ότι συνιστά ένα από τα μεγαλύτερα κενά του όλου θεσμικού πλαισίου.

54. Παράλληλα, το πρόβλημα οξύνεται και εξαιτίας της **πλημμελούς εφαρμογής των σχετικών διαδικασιών από τους εμπλεκόμενους Λειτουργούς, καθώς και της ελλιπούς συνεργασίας** μεταξύ των συναρμόδιων Τμημάτων. Όλες οι ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο χώρο καυτηρίασαν έντονα το πρόβλημα, και κυρίως ο ΣΠΑΒΟ, ο οποίος βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της παροχής βοήθειας, στήριξης και καθοδήγησης στα θύματα βίας και έχει να αντιπαλέψει καθημερινά με την έλλειψη σαφούς πληροφόρησης, κατάρτισης ή και ευαισθητοποίησης των Λειτουργών των διαφόρων Τμημάτων, σε σχέση με το ρόλο, τις ευθύνες και τα καθήκοντά τους, καθώς και με τον κακό ή απόντα μεταξύ τους συντονισμό. Αξίζει να σημειωθεί ότι, για το θέμα τοποθετήθηκε και η Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία, εξετάζοντας συγκεκριμένη περίπτωση, σε σχέση με το χειρισμό από την Αστυνομία και τις ΥΚΕ, περιστατικού βίας εναντίον γυναίκας από το σύζυγό της, στην παρουσία του τετράχρονου παιδιού τους, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν είχαν τηρηθεί οι ενδεδειγμένες διαδικασίες και πρακτικές ώστε να διασφαλιστούν πλήρως τα δικαιώματα του παιδιού. Σημείωσε, ειδικότερα, ότι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες (Αστυνομία, ΥΚΕ, Υπηρεσίες Υγείας) δε γνωρίζουν ούτε και εφαρμόζουν επαρκώς όλες τις σχετικές διαδικασίες που καθορίζονται στο Εγχειρίδιο και χρειάζεται να βελτιώσουν τον τρόπο που εργάζονται μαζί.⁷⁰ Το γεγονός ότι οι Διατμηματικές Διαδικασίες δεν έχουν λειτουργήσει, όπως αναμενόταν, επισημάνθηκε, σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν προγενέστερα, και από τη Συμβουλευτική Επιτροπή, με αποτέλεσμα ανάμεσα στους στόχους του Σχεδίου Δράσης να συμπεριλαμβάνεται η αναθεώρηση του σχετικού Εγχειρίδιου και η κανονιστική θεσμοθέτησή του, κάτι που, ωστόσο, δεν έχει έως σήμερα υλοποιηθεί.

55. Σημαντικές, κατά τη γνώμη μου πτυχές του θεσμικού πλαισίου για τη βία στην οικογένεια, οι οποίες προβλέπονται, μεν, **δεν τηρούνται ή δεν έχουν πραγματοποιηθεί**, δε, είναι ο μη χειρισμός των θυμάτων από εξειδικευμένους Οικογενειακούς Συμβούλους, λόγω του ότι όλοι οι Λειτουργοί Ευημερίας θεωρούνται ως Οικογενειακοί Σύμβουλοι, ανεξαρτήτως αν έχουν ή όχι ειδική κατάρτιση στο θέμα, η μη λήψη κατάθεσης από αστυνομικό του ίδιου φύλου, αφού δεν

---

⁷⁰ Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το διυπηρεσιακό χειρισμό περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας που αφορούν παιδιά (Ιούλιος 2012)

υπηρετούν σε όλα τα αστυνομικά τμήματα ή σε όλες τις βάρδιες γυναίκες αστυνομικοί και η μη ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένων χώρων για τη φιλοξενία και το χειρισμό αυτών των προσώπων στα αστυνομικά τμήματα, στα Τμήματα Πρώτων Βοηθειών των Νοσοκομείων και στους χώρους των δικαστηρίων. Προβληματική βρίσκω και την υποχρέωση των θυμάτων να υποβάλλουν την καταγγελία τους στον πλησιέστερο στην οικία τους αστυνομικό σταθμό, αφού, ιδίως στις περιπτώσεις των χωριών και των μικρών κοινοτήτων, όπου όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους, αυτό μπορεί να λειτουργεί αποθαρρυντικά για το θύμα. Τα πιο πάνω κενά όχι μόνο επενεργούν αρνητικά στη βούληση του θύματος να προχωρήσει σε καταγγελία, αλλά και εάν αυτό συμβεί οδηγούν συχνά σε επαναθυματοποίησή του, διακυβεύοντας τόσο την αξιοπρέπεια, όσο και την αποφασιστικότητά του.

56. Ιδιαίτερα, επίσης, με ανησυχεί το γεγονός ότι στο σχετικό θεσμικό πλαίσιο δεν διασαφηνίζεται κατά πόσο για την κίνηση των ανακριτικών ή ποινικών διαδικασιών στην περίπτωση βίας εναντίον ενήλικης και υγιούς γυναίκας απαιτείται η υποβολή σχετικής καταγγελίας⁷¹, καθώς και κατά πόσο είναι δυνατή η συνέχιση τέτοιων διαδικασιών σε περίπτωση απόσυρσης της καταγγελίας που αρχικά υποβλήθηκε. Όπως προκύπτει, τόσο από την αναφορά του ΕΔΑΔ που σημειώνεται προγενέστερα, όσο και από προαναφερόμενο άρθρο του επικεφαλής του Γραφείου για Βία στην Οικογένεια και Κακοποίηση Ανηλίκων της Αστυνομίας, **σε περίπτωση μη ύπαρξης καταγγελίας ή απόσυρσής της τερματίζεται ο οποιοσδήποτε χειρισμός του θέματος.** Δεν υπάρχουν, δε, οποιοσδήποτε κατευθυντήριες γραμμές, αντίστοιχες με εκείνες που υπάρχουν στη Μεγάλη Βρετανία, βάσει των οποίων να είναι δυνατή η συνέχιση των ανακριτικών ή δικαστικών διαδικασιών, ώστε ακόμη και όταν μια γυναίκα αδυνατεί να σηκώσει το βάρος μιας καταγγελίας εναντίον πρώην ή νυν συντρόφου της, να υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες, τόσο για την ασφάλεια της ίδιας, όσο και για την απονομή δικαιοσύνης. Εάν ίσχυε κάτι τέτοιο, θα καθίστατο σαφές ότι είναι η ίδια η πολιτεία που ενδιαφέρεται για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και ότι αυτό δεν αποτελεί προσωπική και άρα ιδιωτική υπόθεση και ευθύνη του θύματος.
57. Ταυτόχρονα, **κενό πρόνοιας και προστασίας φαίνεται να υπάρχει και για τα πρόσωπα εκείνα τα οποία, παρότι είναι θύματα βίας, δεν επιθυμούν να υποβάλουν καταγγελία και να διωχθεί ποινικά ο θύτης.** Αυτό μπορεί να ισχύσει ιδίως στις περιπτώσεις γυναικών, οι οποίες έχουν παιδιά με το θύτη και εξαιτίας τούτου δεν θέλουν το διασυρμό του, ή γυναίκες οι οποίες δέχονται βία από

---

⁷¹ Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 35Α του Νόμου, η παράλειψη πολίτη να καταγγείλει περιπτώσεις βίας σε βάρος ανήλικου προσώπου ή προσώπου με σοβαρές διανοητικές και ψυχικές ανεπάρκειες, που περιέρχεται σε γνώση του, συνιστά αδίκημα. Συνάγεται, επομένως, ότι για αυτές, τουλάχιστον, τις περιπτώσεις η Αστυνομία ή ο Γενικός Εισαγγελέας μπορούν, δεδομένης της ανηλικότητας ή της ανικανότητας του θύματος, να κινηθούν αυτεπαγγέλτως.

τα ίδια τα παιδιά τους, τα οποία αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα ή προβλήματα εξάρτησης από ναρκωτικά. Από την Παγκύπρια Έρευνα καταδείχθηκε ότι στην πλειοψηφία τους τα θύματα βίας δεν ζητούν καν βοήθεια και άρα δεν αποτείνονται ούτε στα νοσοκομεία και δεν αποκλείεται ένας από τους λόγους να είναι ότι δεν θέλουν να δημοσιοποιηθεί το θέμα. Αλλά και από εκείνες που καταφεύγουν στα Τμήματα Πρώτων Βοηθειών, σύμφωνα και με τα όσα ανέφεραν στις επαφές τους με το Γραφείο μου, οι αρμόδιες Λειτουργοί του Υπουργείου Υγείας, αρκετές προσπαθούν να αποκρύψουν το τι τους συνέβηκε ή ζητούν από τους γιατρούς τους να μην το αναφέρουν οπουδήποτε ώστε να μη δοθεί συνέχεια στο θέμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, όχι απλώς να μην υπάρχουν συνέπειες για το δράστη, αλλά και να μην λαμβάνεται οποιοδήποτε μέτρο για το θύμα, είτε για την ασφάλειά του, είτε για την προστασία της υγείας του, είτε για την ενδυνάμωσή του, ώστε να μπορέσει κάποια στιγμή να βγει από τον κύκλο της βίας και της θυματοποίησης.

58. Ιδιαίτερη μνεία, κρίνω ότι, πρέπει να γίνει στις **γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίες είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας**, αφού ενώ στη διεθνή θεωρία και πρακτική, αναγνωρίζονται ως ακόμη πιο ευάλωτη ομάδα, στο κυπριακό θεσμικό πλαίσιο δεν υπάρχει οποιαδήποτε ρύθμιση, παρά και το μεγάλο αριθμό αλλοδαπών που διαμένουν στην Κύπρο και το ψηλό ποσοστό γάμων μεταξύ Κύπριων ή αλλοδαπών αντρών και γυναικών από τρίτες χώρες⁷². Στις περιπτώσεις αυτές, οι εξαρτήσεις που έχουν οι γυναίκες είναι συχνά μεγαλύτερες, σε σχέση με αυτές των Κύπριων γυναικών, αφού συνήθως το καθεστώς παραμονής και εργασίας τους στη χώρα βασίζεται στο γάμο τους, ενώ είναι πολύ πιο περιορισμένες οι δυνατότητες τους είτε να απευθυνθούν στις αρμόδιες αρχές, είτε να ζητήσουν από αλλού βοήθεια. Κι ενώ ο Νόμος περί του Δικαιώματος των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στη Δημοκρατία, προβλέπει ότι η λύση του γάμου μεταξύ Ευρωπαίου και υπηκόου τρίτης χώρας δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής που είχε χορηγηθεί στο/ην αλλοδαπό/ή σύζυγο σε περίπτωση που αυτός/ή κατέστη θύμα βίας στην οικογένεια⁷³, έχω διαπιστώσει ότι στην πράξη η πρόνοια αυτή δεν είναι γνωστή ούτε στους πιο άμεσα εμπλεκόμενους στα θέματα οικογενειακής βίας, όπως είναι η Συμβουλευτική Επιτροπή ή ο ΣΠΑΒΟ. Στον περί Αλλοδαπών και Μετανάστευσης Νόμο, που ρυθμίζει όλες τις άλλες περιπτώσεις αλλοδαπών που διαμένουν στην Κύπρο, δεν περιέχεται αντίστοιχη ρύθμιση για τις περιπτώσεις γάμου μεταξύ Κυπρίων και υπηκόων τρίτης χώρας.

⁷² Σύμφωνα με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο Στατιστικό πορτραίτο της γυναίκας της Κύπρου, για την περίοδο 2004 έως 2009, οι γάμοι μεταξύ Κύπριων ανδρών και αλλοδαπών γυναικών κινήθηκαν μεταξύ των ποσοστών 14,6% και 21, 9%, ενώ οι γάμοι μεταξύ αλλοδαπών ανδρών και αλλοδαπών γυναικών μεταξύ 12,5% και 29,8%.

⁷³ Άρθρο 26(2)(γ)

59. Ένα άλλο σημείο που με προβληματίζει είναι η μη αξιοποίηση της δυνατότητας που παρέχει το άρθρο 25 του Νόμου για επιβολή στον καταδικασθέντα για αδικήματα σχετικά με βία στην οικογένεια **κηδεμονίας υπό τον όρο της υποβολής του σε θεραπευτική αγωγή από ειδικούς**. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν δομημένα προγράμματα αυτής της φύσης, πλην ενός που παρέχεται από τη ΣΠΑΒΟ. Δεν μπορεί, επίσης, να αποκλειστεί το γεγονός ότι τα πρόσωπα που εμπλέκονται στις σχετικές δικαστικές διαδικασίες, όπως δικαστές, δημόσιοι κατήγοροι και δικηγόροι, δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για αυτή την εναλλακτική δυνατότητα. Ένας επιπλέον προβληματισμός σε σχέση με την ευχέρεια που παρέχεται στην πρόνοια αυτή, είναι ότι δεν περιλαμβάνονται εναλλακτικά μέτρα θεραπείας ή και άλλες εναλλακτικές ποινές, όπως η κοινωφελής εργασία, ανάλογα με τη βαρύτητα του εγκλήματος.
60. Καθοριστικής, τέλος, σημασίας στην αδυναμία του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου να κατανοήσει και να αντιμετωπίσει μεθοδικά, στοχευμένα και αποτελεσματικά το πρόβλημα της έμφυλης οικογενειακής βίας είναι και το γεγονός ότι **δεν έχει έως τώρα καθορισθεί ένας ενιαίος φορέας συλλογής, καταγραφής και επεξεργασίας των περιστατικών**, ώστε πέρα από τη στατιστική αποτύπωση του προβλήματος, να μπορεί να αξιολογείται στην πράξη η αποδοτικότητα των όσων εφαρμόζονται και στη βάση αξιόπιστων δεδομένων να επανακαθορίζονται, όταν χρειάζεται, τόσο οι στόχοι, όσο και οι μέθοδοι δράσης ενάντια στη ενδοοικογενειακή βία.

V. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

61. Η ενδοοικογενειακή βία που στρέφεται εναντίον των γυναικών, συνιστά ένα ιδιαίτερα σοβαρό και πολύπλοκο πρόβλημα, για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του οποίου απαιτείται δέσμευση, μεθοδικότητα, επιστημονικότητα, συνεργασία, συντονισμός και παρακολούθηση. Σκοπός της παρούσας Δράσης δεν είναι να υποτιμήσει τη σημαντική δουλειά που έχει έως τώρα επιτευχθεί σε όλους τους πιο πάνω τομείς από τους εμπλεκόμενους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς, ούτε να προβεί σε μια εξαντλητική απαρίθμηση των όσων υπολείπονται να γίνουν. Αυτό που κυρίως επιδιώκεται είναι, στη βάση των όσων έχουν διαπιστωθεί, να προταθούν ορισμένοι συστηματικοί τρόποι αντιμετώπισης του ζητήματος, οι οποίοι θα ενισχύσουν τα όσα ως τώρα έχουν επιτευχθεί, ώστε να γίνει κατορθωτή μια πιο σφαιρική και αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων της ευάλωτης αυτής ομάδας προσώπων. Ενόψει, μάλιστα, της οικονομικής κρίσης που βιώνει ο τόπος, η οποία, αφενός,

ενδέχεται να συμβάλει σε αύξηση των περιστατικών της βίας στην οικογένεια⁷⁴, και αφετέρου, θα περιστείλει τις οικονομικές δυνατότητες του κράτους από τις οποίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η αντιμετώπιση του φαινομένου, κρίνω σκόπιμη την εισήγηση μέτρων που θα προλάβουν περαιτέρω επιδείνωση του προβλήματος με το μικρότερο δυνατό κόστος.

62. Κατά τη γνώμη μου, βασικός άξονας για την ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών είναι η κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, η οποία καθορίζει άρτια και ολοκληρωμένα τις πολιτικές και τα μέτρα που πρέπει να ακολουθηθούν στον τομέα αυτό. Παρότι αντιλαμβάνομαι τους ενδοιασμούς που υπάρχουν για επικύρωση της Σύμβασης, εξαιτίας της αδυναμίας των κρατικών υπηρεσιών να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις της, λόγω κυρίως έλλειψης των αναγκαίων οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, εντούτοις το μέγεθος του προβλήματος, όπως διαφαίνεται μέσα από τις σχετικές έρευνες, καθιστά αναγκαία την υιοθέτηση από το κράτος μας πιο δυναμικών και πιο συστηματικών ενεργειών. Οι διατάξεις της Σύμβασης χαράσσουν ακριβώς το πλαίσιο, εντός του οποίου οι ενέργειες αυτές θα πρέπει να κινούνται, ώστε η βία εναντίον των γυναικών να αντιμετωπίζεται ουσιαστικά και αποδοτικά ως μορφή παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που δικαιολογεί και επιτάσσει την κρατική παρέμβαση.
63. Ακόμη και χωρίς ή και μέχρι την κύρωση της Σύμβασης, το πνεύμα της Σύμβασης, καθώς και αρκετές από τις προβλέψεις της, σε συνδυασμό με τις πρόνοιες της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, προς την οποία η Κύπρος υποχρεούται να συμμορφωθεί, θα πρέπει να διαπνέουν τις ενέργειες και τις πολιτικές που ακολουθούνται για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Κύπρο. Έχω, συνεπώς, τη γνώμη ότι η αρμόδια Συμβουλευτική Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει ενδελεχώς το νέο νομικό περίγραμμα που διέπει το ζήτημα και να προχωρήσει, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, στον επανακαθορισμό των βασικών πτυχών και παραμέτρων της πολιτικής που ακολουθείται στο ζήτημα. Στα πλαίσια αυτά, είναι πιθανόν να απαιτείται τροποποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας, ώστε η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών να αυτονομείται και να τυγχάνει ειδικής αντιμετώπισης. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επιλύονται τα προβλήματα που παρατηρούνται σε σχέση με τον ορισμό της βίας, που περιέχεται στον υφιστάμενο νόμο, κατά τρόπο που θα διασφαλίζεται η μεγαλύτερη δυνατή προστασία στα θύματα.

---

⁷⁴ Ο κίνδυνος αυτός επισημάνθηκε και από την επιστημονική ομάδα που διεξήγαγε την Πρώτη Παγκύπρια Έρευνα για την έκταση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών, κατά την παρουσίαση της έρευνας στις 4 Δεκεμβρίου 2012

64. Θεωρώ, ωστόσο, ότι το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας εναντίον των γυναικών δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μέσω του σχετικού νόμου ή Κανονισμών, αφού οι όποιες νομοθετικές μεταβολές δεν φέρνουν αποτέλεσμα όταν δεν συνοδεύονται από αλλαγές σε στάσεις, νοοτροπίες και παγιωμένες αντιλήψεις και δεν εντάσσονται σε ένα ευρύτερο, όμοιας αντίληψης και προσέγγισης, δικαιοπολιτικό πλαίσιο. Συνεπώς, σχετικές ρυθμίσεις, θα πρέπει να συμπεριληφθούν και σε άλλα νομοθετικά κείμενα, όπως στον περί Δημόσιων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών Νόμο, στον περί Αλλοδαπών και Μετανάστευσης Νόμο και στον περί Νομικής Αρωγής Νόμο, ώστε να δημιουργείται ένα ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο υποστήριξης των θυμάτων, που θα τα ενθαρρύνει να καταγγέλλουν τις πράξεις βίας που υπέστησαν και θα τα διευκολύνει στο να ξεφύγουν από τον κύκλο βίας και θυματοποίησης στον οποίο βρίσκονται. Για το σκοπό αυτό, η Συμβουλευτική Επιτροπή θα πρέπει να μελετήσει το ενδεχόμενο να συμπεριλάβει στα μέλη της και άτομα που προέρχονται από άλλους φορείς, όπως π.χ. το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης (ΤΑΠΜ) και τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας.
65. Σε σχέση με τις πρακτικές που εφαρμόζονται σήμερα και οι οποίες θα μπορούσαν, χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία να διαφοροποιηθούν, ώστε να είναι πιο συμβατές με την υποχρέωση προστασίας των θυμάτων, συμπεριλαμβάνονται κατά την άποψη μου οι εξής: **(α)** Να δοθεί η δυνατότητα καταγγελίας ή αναφοράς των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας σε οποιοδήποτε αστυνομικό σταθμό, ανεξαρτήτως αν είναι ή όχι ο πλησιέστερος στην οικία του θύματος, **(β)** η Αστυνομία να ορίσει περιπτώσεις κατά τις οποίες θα επιβάλλεται η διερεύνηση τέτοιων υποθέσεων, έστω κι αν αποσύρεται η συναίνεση του θύματος, **(γ)** οι ΥΚΕ να επαναξιολογήσουν τη στάση τους για διαχείριση των περιστατικών βίας από όλους τους Λειτουργούς Ευημερίας και να ορίσουν αρμόδιους Λειτουργούς με εξειδίκευση στον τομέα αυτό και **(δ)** να εξετάζουν κατά προτεραιότητα αιτήματα θυμάτων βίας στην οικογένεια για λήψη δημοσίου βοηθήματος, **(ε)** το ΤΑΠΜ, κατά ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 26(2)(γ) του Νόμου για τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών, να παρέχει στα αλλοδαπά θύματα βίας στην οικογένεια, που είναι σύζυγοι Κύπριων πολιτών ή αλλοδαπών δικαιούχων παραμονής, καθώς και στις οικιακές βοηθούς, το δικαίωμα να συνεχίσουν, τουλάχιστον για ένα διάστημα, να παραμένουν στη χώρα, **(στ)** το Υπουργείο Υγείας να επεκτείνει την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου Αντιμετώπισης Θυμάτων Σεξουαλικής Βίας και σε όλες τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και **(ζ)** να καθοριστεί χωρίς καθυστέρηση ενιαίος φορέας συλλογής και καταγραφής των περιστατικών.
66. Παράλληλα με τα πιο πάνω, θα πρέπει να συνεχιστούν και να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για εφαρμογή των όσων διαλαμβάνονται στο σχετικό Σχέδιο Δράσης. Αξίζει, δε, να υπογραμμιστεί ότι η έμφυλη διάσταση της βίας εξαρτάται από τις κοινωνικές συνθήκες και

το αξιακό σύστημα στο οποίο εγγράφεται. Για την αντιμετώπισή της, άρα, δεν αρκούν οι όποιες νομοθετικές αλλαγές, αλλά χρειάζεται μια βαθύτερη αλλαγή στάσεων, αντιλήψεων και συμπεριφορών που μόνο μέσω της εκπαίδευσης και της διαπαιδαγώγησης σε θέματα έμφυλης ταυτότητας και άρσης των παραδοσιακών στερεοτύπων και ρόλων μπορούν να ιδωθούν.

67. Για να επιτύχουν όλοι οι πιο πάνω στόχοι, απαιτείται τα συναρμόδια Τμήματα να επιδείξουν την απαιτούμενη συνέπεια και αφοσίωση, ενώ εκεί όπου απαιτείται και είναι δυνατό θα πρέπει να επιζητείται και να διευκολύνεται η συμβολή και των ενδιαφερόμενων ΜΚΟ. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να ενισχυθεί η Συμβουλευτική Επιτροπή, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στο εύρος των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί.
68. Για την υλοποίηση όλων των πιο πάνω, καθώς και για ο,τιδήποτε άλλο ζητηθεί, το Γραφείο μου θα βρίσκεται στη διάθεση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ενώ, θα συνεχίσω και μετά την υποβολή της Έκθεσης να παρακολουθώ το θέμα και την πορεία υλοποίησης των εισηγήσεών μου, χωρίς να αποκλείεται για το σκοπό αυτό να καλέσω τις υπηρεσίες σε διαβούλευση ή να συστήσω σχετική ομάδα εργασίας. Επί του παρόντος, αναμένω ότι οι διαπιστώσεις, τα συμπεράσματα και οι εισηγήσεις μου θα μελετηθούν από τις Υπηρεσίες και ότι θα αποτελέσουν την αφετηρία για μια συνολική αποτίμηση και επαναξιολόγηση του πλαισίου καταπολέμησης της έμφυλης οικογενειακής βίας.

Ελίζα Σαββίδου

Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων